

l'entrevista

JACQUES ISSOREL

Hispanista i investigador de les últimes setmanes d'Antonio Machado a Cotlliure

“Machado hauria pogut morir a Cotlliure en l'anonimat si no hagués sigut per Bails”

JORDI CARRERAS

Quan Jacques Issorel (Marsella, 1941) va arribar al departament d'espanyol de la Universitat de Perpinyà - Via Domitia el 1971, va conèixer Josep Maria Corredor. L'escriptor, mestre i traductor gironí li va presentar Jacques Bails, un home que va conèixer i tractar Antonio Machado a Cotlliure. Fruit d'aquesta coneixença i d'investigacions posteriors, el 1982 Issorel va publicar *Collioure 1939. Les derniers jours d'Antonio Machado*, una edició bilingüe en francès i en castellà que narra les setmanes dels Machado al poble rossellonès. Des de llavors n'ha publicat diverses edicions, l'última fa uns mesos en castellà, *Últimos días en Collioure, 1939* (Renacimiento, 2016). El diumenge 19 de febrer es commemorarà a Cotlliure el 78è aniversari de la mort del cèlebre poeta andalús.

Com va anar que Corredor li proposés conèixer Jacques Bails?

Corredor era un gran intel·lectual, que aleshores tenia 59 anys. Jo era un jove professor de 30 i de seguida vam simpatitzar. Vam parlar de Lorca, de Machado i d'altres poetes espanyols. Al cap de poc d'haver començat el curs em va dir: “¿Sap que a Perpinyà hi ha un home que va conèixer íntimament Machado a Cotlliure? Si vol l'hi presento”. Jo, esclar, no ho sabia, i al cap de pocs dies vam anar a trobar Jacques Bails.

Com havia conegut Machado, Bails?

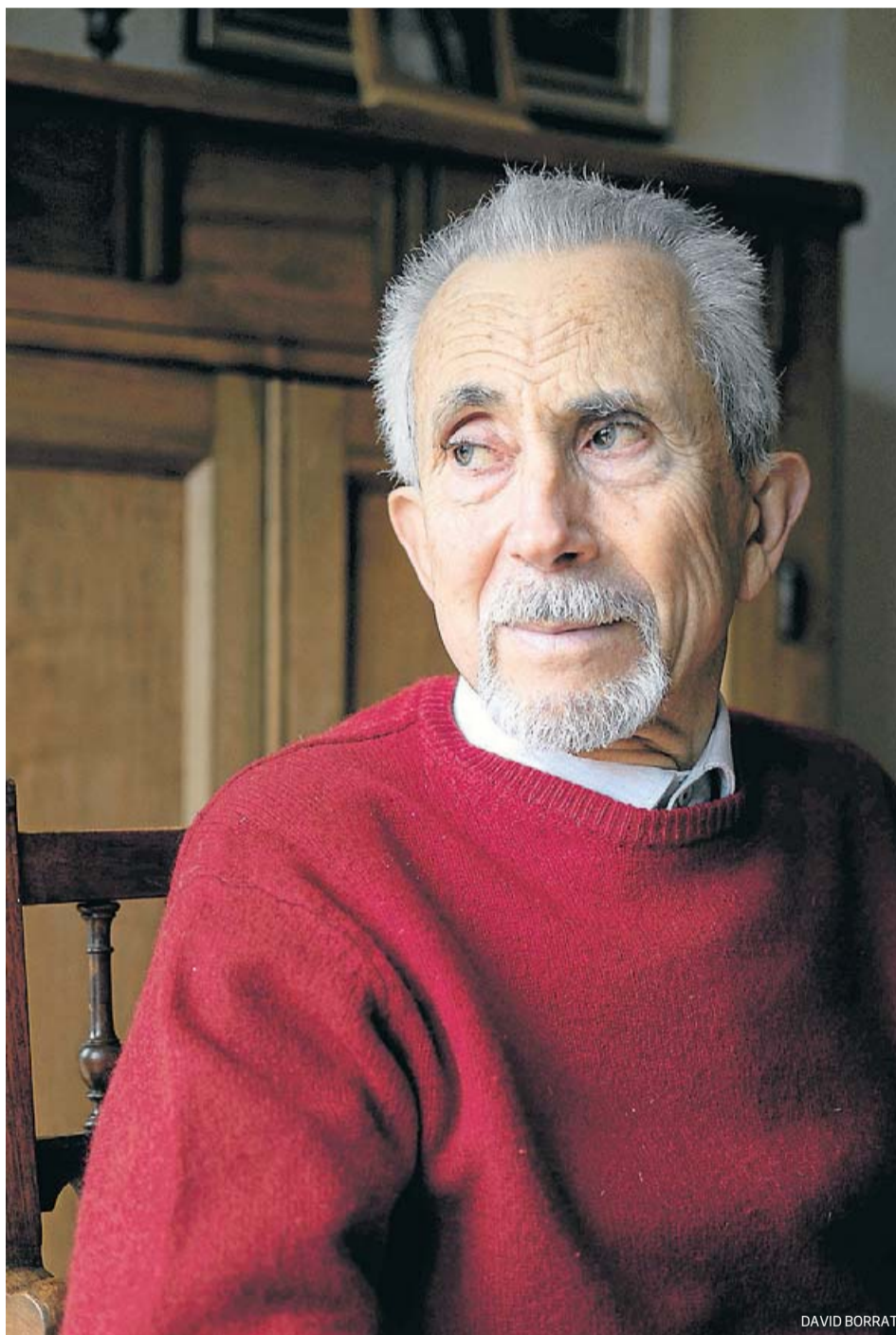
Bails era el cap d'estació de Cotlliure i el 27 de gener del 1939 va veure baixar del tren quatre persones vestides de negre sense maletes ni res. Eren Antonio Machado, la seva mare, Ana Ruiz, el seu germà José, i Matea Monedero, la dona de José. Acompanyava el grup l'escriptor espanyol Corpus Barga, amic de la família, que els va ajudar a creuar la frontera. Van demanar a Bails si coneixia una pensió i ell els va aconsellar l'Hotel Bougnol-Quintana, el mateix on ell s'allotjava, perquè Bails era de Perpinyà i Cotlliure era un destí provisional.

Una imatge depriment, com la de tots els exiliats.

Havien sortit de Barcelona sis dies abans i estaven exhaustos. Descansaven de dia i es movien de nits per evitar els bombardejos franquistes. Davant de l'hotel mateix hi havia una merceria i la propietària, Juliette Figuères, els va fer entrar i els va donar alguna cosa per menjar i beure abans d'anar a l'hotel. Figuères i el seu marit, juntament amb Pauline Quintana, propietària de l'hotel, i Bails van ser les persones que més bé es van portar amb la família Machado.

Els van reconèixer o es van presentar?

Bails feia les fitxes dels hostes de l'ho-

DAVID BORRAT

“Josep Maria Corredor em va impulsar a fer aquest llibre. Li vaig dir que li tocava a ell i em va respondre que jo era més jove. La tristesa que sentia per la derrota republicana li va impedir fer res sobre l'exili”

tel que calia portar a la prefectura, i quan va veure el nom d'Antonio Machado es va enrecordar del poeta espanyol al qual havia estudiat a les classes nocturnes de l'escola d'adults. Li va preguntar si hi tenia alguna cosa a veure i Machado li va dir que era ell. Així va néixer una amistat efimera de tres setmanes. Bails l'anava a veure cada dia. Va ser una sort per a Machado, perquè si no potser hauria mort en l'anonimat. Esclar que també és

possible que a través de Corpus Barga hi hagués persones a Perpinyà o París que sabessin que Machado era allà, però això no ho sabem.

Corredor, que també va ser el secretari de Pau Casals, va tenir una intervenció decisiva per trobar una tomba definitiva per al poeta i la seva mare. Primer els van enterrar en una tomba cedida, però el 1957 aquella família la va ne-

cessitar. Quan Casals va saber que en calia una de definitiva es va oferir a pagar totes les despeses, però Corredor li va dir que havia de ser per subscripció popular. Aleshores Corredor va publicar un article -*Un grand poète attend son tombeau*- a *Le Figaro Littéraire*, llavors l'únic suplement literari important que es publicava a França, i van arribar donacions de tot el món.

El 2013, en una conferència seva a Girona que reproduceix en el llibre, vostè va qualificar Corredor de fidel servidor de la poesia de Machado.

Corredor sobretot em va permetre conèixer Bails, i a partir de Bails vaig entrevistar Juliette Figuères el 1973. Quan vaig fer aquest treball primer l'hi vaig proposar a Corredor: “Li toca a vostè”. Ell em va dir que no, que ho fes jo, que era més jove i francès. Em va transmetre el testimoni d'escriure el final de Machado a Cotlliure. Vaig tenir primer la gran sort d'obtenir la vacant de Perpinyà i, segon, de trobar Corredor com si m'esperés. Abans que jo arribés hi havia altres professors d'espanyol i Corredor també tenia una filla, ara jubilada, que va ser professora a la Universitat de Grenoble, una dona brillant. I la filla tenia amics. Corredor podia haver parlat de Bails a altres persones.

Per què creu que no ho va voler fer?

Corredor va traduir Gide, Sartre, Camus i va escriure articles de política europea, però mai va escriure res de la seva etapa de brillant estudiant a Barcelona, ni de la Guerra Civil ni de l'exili. Era un home tremendament discret i mai li vaig sentir dir res d'aquell passat. Gairebé sempre el vaig veure deprimat. Va estar sempre de lector quan, si hagués obtingut la nacionalitat francesa, hauria pogut ser professor, amb millors condicions laborals. No poder tornar al seu país va ser el drama de la seva vida i suposo que escriure el final de Machado per a ell hauria sigut burxar en una cosa que li feia mal.

Periòdicament, es parla de portar les restes de Machado i la seva mare a Espanya i, més concretament, a Andalusia. Què en pensa vostè?

La tomba es va erigir el 1958 gràcies a una subscripció popular en què van participar nombrosos admiradors del poeta, modestos, anònims, i també famosos com Pau Casals, Albert Camus o André Malraux, entre d'altres. És un autèntic monument històric pel seu valor simbòlic: la República vençuda pel feixisme i exiliada. L'han visitat centenars de milers de persones. No tindria cap sentit traslladar a cap altre lloc les restes del poeta i de la seva mare. El poeta es va exiliar voluntàriament, el destí el va conduir a Cotlliure i allà va acabar la seva vida.